

HISTORIAA YLI KANSALLISTEN RAJOJEN

Jaakko Suolahti (1918–87) nimitettiin kesäkuussa 1960 Helsingin yliopiston yleisen historian professoriksi, mistä virasta hän jäi täysinpalvelleena eläkkeelle helmikuussa 1981. Hän kuului isänsä puolelta länsisuomalaiseen Palander-Suolahden tunnettuun pappissukuun. Hänen isänsä oli Suomen ja Skandinavian historian professori Gunnar Suolahti ja setänsä germaanisen filologian professori ja yliopiston myöhempi kansleri Hugo Suolahti. Äiti kuului Bonsdorffien sukuun.

Suolahden pääaineina yliopistossa olivat yleinen ja Suomen historia, mutta hän suoritti korkeimmat arvosanat myös teoreettisessa filosofiassa sekä Rooman että Kreikan kirjallisuudessa. Hän työskenteli kymmenen vuotta Valtionarkiston (sittemmin Kansallisarkisto) palveluksessa. Hän oli 1950-luvulla useita kertoja stipendiaattina Italiassa, ja 1950-luvun puolivälin jälkeen hän oli professori Henrik Ziliacuksen työryhmän jäsenenä vuonna 1954 aloittaessa Suomen Rooman-instituutissa.

Suolahden väitöskirja *The Junior Officers of the Roman Army in the Republican Period: A Study on Social Structure* (1955) on tutkimus Rooman armeijan alemman upseeriston sosiaalisesta alkuperästä ja etenemismahdollisuuksista 509 eKr.–14 jKr. välisenä aikana. Teos pystyi tarkan kartoituksen ansiosta vahvistamaan tutkimuksen yleistä näkemystä Rooman tasavallan sosiaalishistoriasta. Sosiaalishistoriallinen tutkimus jatkui ”habilitaatiotyössä” Rooman sensoreista (*The Roman censors: a study on social structure*, 1963). Se käsitteli sensorien sosiaalista taustaa ja osoitti heidän peiytyvän korkeimmasta aristokratiasta.

Kun aloitin syksyllä 1963 historian opinnot Helsingin yliopistossa, Suolahti oli vielä johtajana Vिला Lantessa. Odotimme häntä Roomasta, jossa hän johti Ostiasta löydettyjen tiilileimojen tutkimista, emmekä menneet muiden professorien seminaareihin. Suolahden johtamassa seminaarissa ja lisensi-

aattiseminaarissa opiskelijoilla oli mitä erilaisimpia tutkimusteemoja, mikä osoittaa professori Suolahden laaja-alaisuutta. Hän rohkaisi ja kannusti oppilaitaan. Olennaista oli historian tutkimuksen metodien opiskelu. Suolahdesta tuli erittäin suosittu opettaja ja yleisestä historiasta arvostettu oppiaine. Luentojen aiheita olivat historiantutkimuksen ja -filosofia, mutta myös kulttuuri- ja oppihistoria. Vielä 2000-luvulle jatkuva antiikin historian suosio on osin hänen ansiotaan, sillä hän oli primus motor teoksessa *Antiikin kulttuurihistoria* (1980), josta tuli vuosikymmeniksi yliopistollinen oppikirja. Suolahti osallistui aktiivisesti kansainvälisiin seminaareihin ja tapahtumiin sekä kannusti meitä oppilaitaan hakeutumaan ulkomaille.

Historian oppiaineen tilat olivat ahtaat. Portan kolmannen kerroksen seminaarihuoneessa istuivat assistentti ja puolipäiväinen amanuenssi. Suolahdella oli oma huone, kuten professoreilla Eino Jutikkala, Pentti Renvall ja Jarl Gallén. Kissan ystävänä tunnetulla Suolahdella oli hersyvä huumorintaju. Eräänä päivänä hän kutsui minut, yleisen historian tilapäisen puolipäiväisen amanuenssin huoneeseensa ja kysyi: ”Kumman värisen kissaverhon valitsisit: punapohjaisen vain keltapohjaisen.” Äänestin muun henkilökunnan tavoin punapohjaisia verhoja, joista katsoivat valkeat isokokoiset kissat. Nämä verhot ostettiin. Vakavissakin kokouksissa Suolahti nosti taskunenäliinaansa, josta katsoi kissa. Kerran hän kertoi menneensä pankkiin lopettamaan Pekka Suolahden pankkitilin kertoen, että Pekka Suolahti on kuollut. Pankkivirkailija vaati kuolintodistusta, johon professori Suolahti vastasi, ”mutta eihän kissoilla voi olla kuolintodistusta”.

Suolahti kannusti ja rohkaisi oppilaitaan. Vuonna 1974 olin jo assistentti, kun hän sanoi odottaessamme hissiä Heimolan kolmannessa kerroksessa: ”Mene sinä edellä, sinusta voi tulla professori, mutta minusta ei tule naista.”

1970-luvulla yleisen historian lisensiaattiseminaarista tuli suosittu, ja assistentit kirjoittivat puolensataa kutsua lisensiaattiseminaareihin kolmen kalkkeeripaperin läpi. Kokoonnuimme ensin Portan seminaarihuoneessa ja opettajien lehtisalisissa ja sitten Vanhan kellarissa. Suolahden mielestä oli hienoa saada kutsu, vaikka henkilö ei tekisikään aktiivisesti väitöskirjaa. Lisensiaattiseminaari oli kasvanut jo niin suureksi, että se jakaantui antiikin,

uusimman ajan ja aatehistorian ryhmään.

Lisäksi Suolahti kokosi tiiliryhmänsä sunnuntaiamuisin yliopistolle, koska ”silloin ei kenelläkään ollut muuta menoa”. Tiiliryhmän jäsenistä Päivi Setälä, Tapio Helen ja Margareta Steinby laativat väitöskirjat, Hannele Soini, Tauno Huotari ja Jussi Kuusanmäki lisensoivat työt. Suolahdelle väitteli eri aiheista toistakymmentä tutkijaa.

Suolahti oli joustava ja avarakatseinen. Kun yliopistossamme alkoi poliittinen kuohunta ja monet opiskelijat innostuivat marxilaisuudesta, hän perusti Marx ja antiikki -ryhmän. Teimme retken Trieriin Marxin syntymäkotiin, olihan Marx opiskellut antiikin historiaa. Suolahden idea oli myös Antiikin jälkivaikutus -ryhmä, sillä antiikin vaikutus ulottui meidän päiviimme saakka. Assistentti, myöhemmin professori Olli-Pekka Vehviläisen innoittamana perustimme myös lukupiirejä. Analysoimme ryhminä Leninin ja Stalinin tuotantoa ja kirjoitimme artikkelin teokseen *Rauhanajatus historiassa*.

Suolahti omaksui jo varhain yliopiston kolmannen tehtävän levittää tietoa. Hänen julkaisuluettelostaan tuli niin laaja, että yhdysvaltalainen historian laitoksen bicentennial-professori Robert

Bannister luuli Suolahden juhlakirjaan koottuja julkaisuja koko historian laitoksen opettajien tuotannoksi. Jaakko Suolahti aloitti esseeseminaarit, joissa vieraili huomattavia esseistejä, kuten Eino E. Suolahti, nuoria tutkijoita sekä kirjailijan ja näyttelijän työstä kiinnostuneita. Seminaari teki vierailuja myös merkittäviin mediataloihin. Suolahti itse kirjoitti säännöllisesti antiikkiin liittyviä juttuja *Uuteen Suomeen*, *Helsingin Sanomiin* sekä *Alkoholipolitiikka*-lehteen. Kerran hän oli saanut jutustaan korvauksena 50 markkaa. Hän lähetti rahan takaisin kirjekuoressa tekstillä: ”En tiennytkään, että Helsingin Sanomat on näin köyhä.”

Suolahti vaikutti yleisen historian eli maailmanhistorian suosion nousuun lukuisilla kirjoituksillaan ja radioesitelmillään sekä kannustaen ja rohkaisten aloittelevia tutkijoita. Häneltä riitti tukea myös yleisen historian uusien oppituihin perustamiseen uusiin yliopistoihin.

MARJATTA HIETALA

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston yleisen historian professori (emerita).

Tiedetorin keskustelu suurista nälkävuosista Helsingin Kirjamesuilla 26.10.2018. Vasemmalta Mirikka Lappalainen, Tuomas Jussila ja Heli Huhtamaa. Kuva: Jari Loisa.